

Nr 180.

Av herr **Lindhagen**, om lagändring i syfte att bolags bulvanhemman skola tillfalla staten m. m.

Den i en föregående motion (nr 179) redan omnämnda bulvanlagen antogs år 1925 såsom ett komplement till den nämnda år genomförda reviderade förbudslagen. Det skedde i rättsordningens intresse på begäran från många håll. När sedan tillämpning kom, mötte som sagt svårigheter av dels naturlig och dels obstruktiv art.

Sålunda kunde förutses, att tillämpningen ej skulle underlättas av de samhällslager, som voro av intresse eller uppfostran obenägna för sociala jordreformer. Det dröjde, innan vederbörande myndigheter åtminstone i någon mån satte sig i gång. Justitieombudsmannen måste till sist göra erinringar. Det är dock fortfarande fördolt för utomstående, i vad mån och med vilken energi den nödvändiga utredningen äger rum.

Från bolagens sida var man givetsvis benägen att kringgå även bulvanlagen. För detta ändamål inlämnades ett stort antal ansökningar till Konungen från bolag med begäran om tillstånd att få förvärva sina bulvanhemman. Till stöd därför åberopades den utvidgade rätt, som skulle enligt sökandens förmenande tillagts bolagen enligt »de lindrigare koncessionsgrunderna» i 4 § av 1925 års förbudslag. Detta betydde således, att statsmakten skulle beslutat en bulvanlag, som ålade bolagen att avhända sig sina bulvanhemman, och samtidigt en förbudslag, som upphävde bulvanlagen och medgav dem att förvärva samma hemman. För min del hade jag i riksdagen ehuru förgäves, bekämpat de nya formuleringarna i förbudslagens 4 § i förvissning, att de skulle utnyttjas till utvidgande av förvärvsmöjligheterna. Det visade sig också, att länsstyrelser och övriga lokala myndigheter med en förbluffande enighet tillstyrkte ansökningarna om förvärv, vilka enligt den gamla lagen bolagen varit medvetna om att de ej skulle kunnat tillåtas.

Tack vare dåvarande jordbruksministern Hellströms självständighet och intresse för lagarnas andemening avslogs väsentligen detta spektakel. Stort missnöje därmed förspordes bland bolagens klientel, däribland även vissa ämbetsmän i departementen. Därmed var dock ett prejudikat givet, som ej alltför lätt kunde övergivas.

Det förspordes, att bolagen tänkte inkomma med förnyade ansökningar byggda på andra motiv. En utväg har härvid uppfunnits, som i vissa fall lärer lett till målet. Den nya lika väl som den gamla förbudslagen medger förvärv av skog, som överskjuter stödskog. En del bolag begära nu

tillstånd att av sina bulvaner få inköpa vad som överstiger stödsbogen på deras fastigheter. Detta har ansetts icke kunnat förvägras. Man kan emellertid ifrågasätta, om den förenämnda bestämmelsen, avsedd att tillämpas mellan två i lojala ärenden stadda kontrahenter, även skall få tillgodonjutas i förberörda fall. Ett uppenbart överträdande av lagarna bör väl icke belönas.

Vid 1927 års riksdag begärde undertecknad anslagsbeviljande för eventuellt statsinköp av så kallade bulvanhemman. Efter åtskilligt kompromissande enade sig riksdagen till sist om en hemställan till regeringen. I denna begärdes, att regeringen måtte undersöka, huruledes vid realisation av bulvanhemman kronan må kunna, där så för vinnande av lagens syfte visar sig erforderligt och detta kan ske utan åsidosättande av kronans ekonomiska intressen, verkställa inköp av dylika hemman samt vidtaga åtgärder, var till undersökningen gav anledning.

Domänstyrelsen har i bifogat utlåtande (bil. A) påkallat underrättelse om förekommande fall. Emellertid anser styrelsen endast i sällsynta undantagsfall kunna förekomma, att, med hänsyn till de intressen styrelsen företräder, förutsättning för ett förvärv för kronans räkning föreligger. Styrelsen har ock tagit del av promemorior över bulvanhemman, om vilkas inköp ansökning ingivits av bolag och vilka ansökningar Kungl. Maj:t år 1927 icke funnit skäl bifalla. Endast ett av dessa hemman, lämpligt till upplagsplats för virke vid Umeälvens mynning, hade ansetts vara av större intresse.

Även från statens nya egnahemsstyrelse har bilagda yttrande avgivits (bil. B). Styrelsen tror, att verkliga jordbrukare i allmänhet icke reflektera på inköp av bulvanhemman, särskilt därför att huvudsakliga värdet låg i växande skog. Enskilda skogsspekulanter voro åter icke önskvärda såsom köpare. Riksdagens förslag, att staten försträckte jordbrukare penningar, mötte stora svårigheter att realisera. Det föreföll styrelsen, som om en lösning vore, att bolaget tilläts förvärva den del av bulvanhemmanens skogsmark, som icke erfordrades såsom husbehovsskog åt inägojorden. Till gengäld borde bolaget kunna ställa inägojorden jämte husbehovsskog till förfogande för försäljning till arrendatorn eller annan verklig jordbrukare på *synnerligen* skäligen villkor. Domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen borde samråda med varandra. Då domänstyrelsen uppträder såsom spekulant, bör egnahemsstyrelsen vidtaga åtgärder för överförande av inägojorden jämte skogsskifte för husbehov till lämplig jordbrukare, därest så ännu ej skett.

Egnahemsstyrelsen ifrågasätter tillika inhämtande av riksdagens förklaring att med stöd av 4 § sista stycket i förbudslagen hinder ej möter lämna bolag tillstånd förvärva hemmanets återstående skogsmark. Därest så ej kan ske, torde, säger styrelsen, lagändring istället böra övervägas.

Någon proposition med anledning av riksdagens skrivelse eller egnahemsstyrelsens hemställan lär icke vara att förvänta. Sannolikt kommer således denna härva att utredas på följande sätt. Domänstyrelsen inköper i

något enstaka fall hemmanet och överenskommer sedan med egnahemsstyrelsen om jordbrukets utbrytning med tillbörlig skog. I andra fall går hemmanet på auktion och inropas såsom man tror ofta av någon skogsspekulant. I åtskilliga fall tillåtes bolaget köpa överloppsskog, sedan vederbörlig stödskog förbehållits inägojorden.

I detta sammanhang påkallas utredning även om ett annat förhållande. Vid förra riksdagen och även nu har det talats inom riksdagskretsar om att bolagen skulle på åtskilliga orter avverka sina bulvanhemman utöver vad som var tillbörligt och att skogsstyrelserna ej ingripa häremot. Själv har jag nyligen från lappmarkerna fått en angivelse, som uppgiftslämnarna förmått hundratals andra personer vara beredda att underskriva. Det uppgives i denna handling, att, då bolagen köpt fastigheter genom bulvan, så utstämplas nu genom vederbörande myndigheter skog i stor myckenhet åt bolagen på deras olovligen förvärvade fastigheter. När en fattig arbetare åter, säges det, går med lanad bössa i olovlig jakt för att stilla sin hunger, då sätts lagens väktare i rörelse, jägaren fräntages bössan, stämnes till domstol och dömes till böter.

En självständig och oväldig undersökning borde ske. Om på detta sätt bolag tillåtits skumma grädden av sitt olovliga förvärv, bör emellertid vid försäljningen på auktion fastighetens pris sjunka betydligt.

Allt detta virrvarr belyser lärorikt, hur det går, då man söker undvika ett rättstillstånd i jordfrågan och överlämnar lösningarna till intressekampens böljegång. Själva egnahemsstyrelsen, förankrad i ett privat intressebetonat underlag, undgår ej att vara en lekboll i detta sammelsurium. Hade från begynnelsen, såsom ock förordades redan inom norrlandskommittén, de enskilda spekulanterna fått följa med bolagen under förbudslagen, såsom vederbort, hade dylika episoder aldrig uppkommit. Nu antages, att bulvanhemman i stor utsträckning skola överflyttas från bolag till dessa spekulanter, vilket onekligen är en ren komedi, om än en enskilds olämpliga jordförvärv till skillnad från bolagen blir av kortare varaktighet.

För att i någon mån undvika denna kalamitet sättes i gång ett ännu brokigare upptåg. I första rummet skall den lagöverträdande jordägaren värnas. Myndigheterna hava anstormat att han skall få köpa av sig själv, vad han icke haft rätt att köpa. I den mån detta ej lyckats, tillåtes han i strid mot skogsvårdslagarna avverka skogskapitalet eller erhåller rätt att köpa åtminstone överloppsskogen ifall sådan finnes. För att ytterligare öka hans möjligheter vill egnahemsstyrelsen genom lagändring avskaffa stödskogsbegreppet, en liten början lätteligen till den av många så åtrådda återgången till 1896 års ägostyckningslag, som medgav avstyckning av inägojord utan någon skogstilldelning. Riksdagen begärde år 1925 tvärtom, att även överloppsskogen borde socialiseras till gagn för landet genom att avsättas till statsskog eller kommunalskog. Därpå har något svar ej kommit, men under tiden förintas även på detta sätt i vissa fall en sådan välbetänkt rättsordning.

Beträffande inägojorden med husbehovsskog faller egnahemsstyrelsen — den har ej beretts någon annan utväg — i armarna på den berömda »frivilligheten». Man skall söka lirka med aktieägarna att de lämna ifrån sig detta synnerligen billigt. I de fall då det ej lyckas, få de bra betalt även för denna del av sitt olagliga förvärv.

Domänstyrelsen ställer sig utanför och begränsar sig till att tillvarataga sitt närmaste företagareintresse. Styrelsen kan ej intressera sig för smärre skogsområden belägna utom kronans stora skogsdomäner. Den anser sig ej ha anledning att inlåta sig på spekulationer på längre sikt med dessa skogsområden såsom kärnan i nya arronderingar eller nyttiga för andra framtida behov.

Den som ej ser upp med ögonen, får se upp med pungen. Den enda rationella lösningen under nuvarande förhållanden är uppenbarligen att bulvanhemman vid behov inköpas av staten helt enkelt. Därefter har staten i sin hand att i lugn disponera fastigheten för olika ändamål, som kunna för tillfället eller i framtiden böra tillgodoses, såsom jordbruk, statsskog, kommunalskog eller möjligen i något fall försäljning till enskilda även av någon överloppsskog. Därtill bör läggas i anknytning till egnahemsstyrelsens förslag om billigt pris för jordbruket en bestämmelse, att åtminstone inägojord med åbyggnader skall utan ersättning tillfalla staten. Någon dylik påföljd bör väl drabba ett sådant kringgående av lagen som här är i fråga, och den blivande jordbrukaren måste, om han skall kunna existera, ej utarmas genom någon betungande köpeskilling.

En sådan lagändring, som måste komma till stånd vid denna riksdag, kan mycket väl, såsom ibland skedde i gamla tider, åstadkommas genom samarbete mellan vederbörande utskott och departement, om viljan är god.

För fastigheten bör bestämmas det värde, vartill staten skall övertaga fastigheten. Detta sker genom särskild värdering efter grunder, som i lagen stadgas. Det får ej bliva någon uppdriven expropriationsvärdering, och likaledes får man akta sig att fästa för stort avseende vid ett taxeringsvärde, som fastställts efter bulvanlagens tillkomst. Det kan ifrågasättas, om ej ersättningen bör bestämmas av någon statlig myndighet, i sista hand Kungl. Ma:jt.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville överväga närmare riktlinjer för bulvanhemmans expropriation enligt 1925 års bulvanlag, samt i sådant avseende exempelvis för sin del besluta den ändring i nämnda lag, att fastighet, som efter avtal eller vederbörligt beslut förklarats vara bulvanhemman, skall tillfalla staten mot ersättning enligt grunder, som fastställas i lagen.

Stockholm den 21 januari 1929.

Carl Lindhagen.

Bilaga A.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 9 sistlidne november har domänstyrelsen anmodats att avgiva utlåtande i anledning av riksdagens skrivelse till Eders Kungl. Maj:t med hemställan, att Eders Kungl. Maj:t ville undersöka möjligheterna för att vid realisation av de i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom avsedda s. k. bulvanhemman kronan må kunna, där så för vinnande av med lagen avsett syfte visar sig erforderligt och detta kan ske utan åsidosättande av kronans ekonomiska intressen, verkställa inköp av dylika hemman.

Domänstyrelsen får med återställande av remissakten anföra följande.

Därest enligt bulvanlagen den 18 juni 1925 bulvanskap anses föreligga och i följd därav, på talan av allmän åklagare, domstolen förordnat, att överexekutor skall pröva, huruvida egendomen skall säljas å offentlig auktion, har överexekutor att inom sex månader efter det domstolens beslut vunnit laga kraft meddela förordnande om försäljningen, därest ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen avyttrats.

Om, såsom ifrågasatts, möjlighet borde beredas kronan att, där det vore förenligt med kronans ekonomiska intresse, verkställa inköp av dylika hemman, torde härför vara erforderligt, att domänstyrelsen, å vilken det torde ankomma att vidtaga åtminstone förberedande åtgärder i uppkommande dylika frågor, beredes kännedom om de fall, där försäljning av fastigheter enligt bulvanlagen ifrågasattes. Innan styrelsen efter Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande i varje fall kunde uppträda som spekulant å till försäljning utbjuden egendom, måste nämligen undersökning verkställas, dels om ett förvärvande av egendomen på grund av dess läge för kronan vore särskilt önskvärt, dels beträffande egendomens värde för bedömande, om förvärvet vore med kronans ekonomiska intressen förenligt. Därest styrelsen erhöle kännedom om den ifrågasatta försäljningen redan omedelbart efter det domstolens förordnande om att saken skall bliva föremål för överexekutors prövning, vunnit laga kraft, hade styrelsen god tid att företaga undersökning i frågan och, om ett förvärv av egendomen befundes önskvärt, efter utredning underställa ärendet Eders Kungl. Maj:ts prövning.

För ändamålet synes sålunda erforderligt, att vederbörande länsstyrelse ålades meddela domänstyrelsen underrättelse om de fall, där domstolens förordnande i förenämnda avseende vunnit laga kraft samt vidare underätta styrelsen, så snart förordnande meddelats att försäljning skall äga rum.

Emellertid torde endast i sällsynta undantagsfall förekomma att med hänsyn till de intressen domänstyrelsen företräder förutsättning för ett förvärv för kronans räkning föreligger.

I samband med nu föreliggande nådig remiss har under hand från jordbruksdepartementet överlämnats till styrelsen två promemorior angående bolags förvärv av fast egendom. Styrelsen har låtit verkställa utredning i fråga om lämpligheten eller önskvärdheten av att kronan med

beaktande av vad i riksdagens skrivelse anförts förvärvade någon eller några av de i förenämnda två promemorior upptagna fastigheter, om vilkas inköp ansökning ingivits till Eders Kungl. Maj:t av skilda bolag och vilka ansökningar Eders Kungl. Maj:t år 1927 icke funnit skäl bifalla, och får styrelsen vidlägga en i styrelsen upprättad promemoria över de från skogsstatstjänstemännen avgivna yttranden rörande ifrågavarande fastigheters lämplighet för inköp för kronans räkning, därest bulvanlagen varit å desamma gällande. Härav framgår, att endast ett hemman, lämpligt till upplagsplats för virke vid Umeälvens mynning, ansetts vara av större intresse.

Förenämnda två promemorior jämte vederbörande skogstjänstemäns yttrande biläggas.

Vid detta ärendes avgörande hava, förutom undertecknad, närvarit byråcheferna Cassel och Aminoff, t. f. byråchefen Rasch, föredragande, samt domänfiskalen Lilliesköld.

Stockholm den 24 februari 1928.

Underdånigst:

TH. HERMELIN.

Sixten Bellander.

Bilaga B.

Till Konungen.

Lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom tillkom i syfte att förhindra kringgåendet av gällande lagbestämmelser rörande inskränkningar för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. Sagda lag förlänades även retroaktiv verkan och avsåg således upplösning jämväl av vid lagens ikraftträdande bestående bulvanförhållanden. Vid lagens införande vid 1925 års riksdag rådde visserligen icke meningsskiljaktigheter härom, men skiljaktiga meningar rådde dels angående tiden för lagens ikraftträdande och dels angående den tidsfrist, som bulvan skulle erhålla för att efter domstolsutslag frivilligt försälja hemmanet, innan exekutiv auktion anordnades. Beträffande tidpunkten för lagens ikraftträdande uttalade andra lagutskottets majoritet, att, genom att lagens ikraftträdande uppskjutits till den 1 januari 1926, skäligen tidsfrist för upplösande av bestående bulvanförhållanden blivit lämnad. Några högerreservanter ansågo denna tidsfrist för upplösande av äldre bulvanförhållanden för kort och påyrkade, att lagens ikraftträdande skulle framflyttas till den 1 januari 1927. I fråga om tidsfristen om sex månader mellan domstolsutslag och förordnande om exekutiv auktion anförde utskotts majoriteten i huvudsak följande. Vid exekutiv försäljning av fastigheter å landet komme dessa ej sällan icke direkt i händerna på verkliga jordbrukare. I den mån fastigheterna ej inropades

för vederbörande inteckningshavares räkning, förvärvades de nämligen ofta av egendomsspekulanter, vilka sedermera sökte genom ny försäljning av desamma bereda sig ekonomisk vinning. Genom skäligen tidsfrist för frivillig avyttring av bulvanfastigheter skulle således utsikterna till desamma återgång i den jordbrukande befolkningens ägo i ej obetydlig grad ökas. Utskottet förordade därför berörda tidsfrist om sex månader. I reservationer av socialdemokraterna yrkades, att ingen tidsfrist skulle ifrågakomma. Riksdagen beslöt emellertid i bada dessa hänseenden i enlighet med vad utskottsmajoriteten hemställt.

Vid 1927 års riksdag hemställde herr Lindhagen i motion I:166, att riksdagen ville ställa till förlogande ett lämpligt belopp, helst förslagsanslag, för eventuellt statsinköp av s. k. bulvanhemman. I utlåtande i ämnet, nr 47, anförde jordbruksutskottet följande.

»Det torde ej kunna bestridas, att ändamålet med bulvanlagen i hög grad äventyras, därest den jordbrukande befolkningen vid realisation av bulvanhemman visar sig sakna ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att förvärva desamma. Ehuru med hänsyn till att lagen ännu knappast trätt i tillämpning någon direkt erfarenhet härav icke kan åberopas, torde dock sannolikheten tillräckligt tala för att motionärens farhågor i detta hänseende äro väl grundade. Tydligt är i varje fall, att ifrågavarande lagstiftnings effektivitet skulle avsevärt tryggas, därest den bereddes stöd genom vissa kompletterande åtgärder. Den utväg motionären anvisar — att staten i dessa fall skulle uppträda såsom eventuell köpare — synes även utskottet vara den närmast tillhands liggande. Statens ingripande skulle därvid, på sätt motionären antytt, kunna tjäna det dubbla syftet, att dels lämpliga skogsmarker överfördes i dess ägo och därigenom tillförsäkrades skydd mot skövling och dels för skogsbruket obehövligen jord, där så kunde ske, avstyckades till bondejordbruk eller egna hem. Utskottet vill emellertid framhålla, att detta icke torde vara omöjligt att realisera inom ramen av statens nuvarande verksamhet med avseende å inköp och försäljning av mark. Vid sådant förhållande har det icke synts utskottet nödvändigt eller lämpligt att, såsom motionären ifrågasätter, för ändamålet anvisa särskilda medel. Givetvis äro emellertid vissa administrativa åtgärder erforderliga för att berörda möjlighet skall bliva effektivt utnyttjad. Härförutan torde nämligen myndigheterna sakna tillräcklig anledning att ägna erforderlig uppmärksamhet åt förevarande, huvudsakligen från social synpunkt framträdande önskemål. En hänvändelse till Kungl. Maj:t i här angivet syfte synes utskottet fördenskull påkallad. I detta sammanhang har utskottet slutligen ansett sig kunna beröra, att under frågans behandling även en annan utväg synts utskottet jämsides med den nu omhandlade tänkbar, nämligen att staten genom anordnande av någon särskild lånemöjlighet kunde bereda den jordbrukande befolkningen hjälp vid förvärvande av bulvanhemman.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av förevarande motion I:166 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att vid realisation av i lagen den 8 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom avsedda s. k. bulvanhemman kronan må kunna, där så för vinnande av med lagen avsett syfte visar sig erforderligt, verkställa inköp av dylika hemman.»

Två olika reservationer avgåvos. I reservation av herrar Sederholm, Gabrielsson och Valfrid Eriksson föreslogs, att utskottets utlåtande borde hava följande lydelse:

»Då staten inom ramen för dess nuvarande verksamhet med avseende å inköp och försäljning av mark äger möjlighet att i den mån inköp av hemman av i motionen avsett slag överhuvudtaget är ur statens synpunkt lämpligt bidra till vinnande av det syfte motionären avser, anser utskottet någon åtgärd i ämnet från riksdagen sida icke påkallad.

Utskottet hemställer därför,

att förevarande motion I:166 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

I den andra reservationen, avgiven av herrar Pettersson i Bjälbo, Olsson i Broberg, Carlström och Andersson i Fältenborg, anfördes följande:

»Vid förvärv av skogsmark från kronans sida har hittills i allmänhet den fordran uppställts, att förvärvet skall anses ur ekonomisk synpunkt fördelaktigt. Följden därav har blivit den, att inköpen antingen kommit att omfatta större sammanhängande komplex eller ock skogsskiften liggande nära intill andra kronomarker och lämpliga för desamma arrondering. Smärre, spritt liggande skogar har det ansetts fördelaktigt att avyttra. Enligt utskottets förslag skulle nu riksdagen hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder för att kronan må kunna verkställa inköp av s. k. bulvanhemman, där så för vinnande av med lagen av den 18 juni 1925 om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom avsett syfte visar sig erforderligt. Utskottets förslag till riksdagsskrivelse läser icke kunna tolkas annorlunda än att dylika inköp skola ske oberoende av om inköpet ställer sig fördelaktigt för kronans ekonomiska intressen eller ej. Även om det icke kan anses lyckligt, att de s. k. bulvanhemmanen komma i händerna på s. k. skogsspekulanter, så synes det knappast riktigt, att kronan skall med bortseende från sina ekonomiska intressen ingripa på sådant sätt som utskottet föreslår, vilket för övrigt lätt torde kunna leda till ett oskäligt gynnande av de nuvarande innehavarna av bulvanhemman. Det kan starkt ifrågasättas, huruvida verkligen de olägenheter motionären berört äro av den storleksordning, att sådana åtgärder böra vidtagas, att innehavare av bulvanhemman skola komma i gynnsammare ställning än andra fastighetsägare, som av ett eller annat skäl måste sälja sitt hemman.

Det synes oss nödvändigt, att även dessa synpunkter vid frågans utredning vinna tillbörligt beaktande.

Vi hemställa därför,

att riksdagen i anledning av förevarande motion I:166 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att utreda, huruvida och i vad mån åtgärder från statens sida böra vidtagas för att vid realisation av i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom avsedda s. k. bulvanhemman förhindra, att desamma komma i händerna på s. k. enskilda skogsspekulanter.»

Under debatten i kamrarna framfördes särskilt från det håll, där bifall yrkades till utskottets hemställan, att det vore en sämre utveckling, om dessa bulvanhemman komme i enskilda skogsspekulanter händer, än

om de ägdes av skogsbolagen, vilka senare visat sinne på möjlighet att kunna sköta skogen. Andra kammaren biföll utskottets hemställan, medan första kammaren biföll den av herr Pettersson i Bjälbo m. fl. avgivna reservationen. Då kamrarna således stannat i skiljaktiga beslut, framlade jordbruksutskottet i memorial nr 76 följande sammanjämningsförslag.

»Det torde ej kunna bestridas, att ändamålet med bulvanlagen i viss mån äventyras, därest den jordbrukande befolkningen vid realisation av bulvanhemman visar sig sakna ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att förvärva desamma. Ehuru med hänsyn till att lagen ännu knappast börjat tillämpas någon direkt erfarenhet härav icke kan åberopas, torde dock viss sannolikhet tala för att motionärens farhågor i detta hänseende icke äro ogrundade. Tydligt är i varje fall, att ifrågasvarande lagstiftnings effektivitet skulle avsevärt tryggas, därest den bereddes stöd genom vissa kompletterande åtgärder. Motionären anvisar härvid den utvägen, att staten skulle uppträda som eventuell köpare, varigenom skulle nås det dubbla syftet, att dels lämpliga skogsmarker överfördes i dess ägo och dels för skogsbruket obehörlig jord, där så kunde ske, avstyckades till bondejordbruk eller egna hem. Utskottet vill emellertid framhålla, att detta i viss utsträckning torde vara möjligt att realisera i anslutning till statens nuvarande verksamhet med avseende å inköp och försäljning av mark. Vid sådant förhållande har det icke syntts utskottet lämpligt att, såsom motionären ifrågasätter, för ändamålet anvisa särskilda medel, helst som det i varje fall icke torde böra ifrågasättas, att inköp av detta slag skulle av staten företagas även i fall, där de vore för statsverket förlustbringande. Vissa administrativa åtgärder torde emellertid vara erforderliga för att förberörda möjlighet skall bliva effektivt utnyttjad. Härförutan torde nämligen myndigheterna icke hava tillräcklig anledning att ägna erforderlig uppmärksamhet åt förevarande, huvudsakligen från social synpunkt framträdande önskemål. En hänvändelse till Kungl. Maj:t i här angivet syfte synes utskottet fördenskull påkallad. I detta sammanhang har utskottet slutligen ansett sig kunna beröra, att under frågans behandling även en annan utväg syntts utskottet jämsides med den nu omhandlade tänkbar, nämligen att staten genom anordnande av någon särskild lånemöjlighet kunde bereda den jordbrukande befolkningen hjälp vid förvärvande av bulvanhemman.

Under åberopande av det förut anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av förevarande motion I:166 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville undersöka möjligheterna för att vid realisation av i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom avsedda s. k. bulvanhemman kronan må kunna, där så för vinnande av med lagen avsett syfte visar sig erforderligt och detta kan ske utan åsidosättande av kronans ekonomiska intressen verkställa inköp av dylika hemman samt vidtaga de åtgärder, vartill undersökningen kan giva anledning.»

Riksdagen biföll sammanjämningsförslaget och anhöll i skrivelse den 8 juni 1927, nr 332, om sådan undersökning, som sist omnämnts.

Över riksdagens ifrågasvarande skrivelse har domänstyrelsen den 24 februari 1928 avgivit infordrat utlåtande. Därvid har domänstyrelsen

bland annat meddelat, att det endast i sällsynta undantagsfall torde förekomma, att med hänsyn till de intressen, domänstyrelsen företrädde, försättningar funnes för ett förvärv av bulvanhemman för kronans räkning.

Därefter har Kungl. Maj:t den 6 november 1928 anbefallt statens egnahemsstyrelse att i ärendet avgiva yttrande; och får styrelsen med auledning härav och med remissaktens återställande anföra följande.

Enligt jordkommissionens utredning i ämnet (kommissionens betänkande del I den 15 december 1921) skulle finnas 500 à 600 kända fall av förvärv av fastigheter för bolags räkning genom styrelsemedlemmar eller befattningshavare hos vederbörande bolag eller genom andra bulvaner. Av dessa bulvanköp funnes 25 i Norrbottens län, 80 i Västerbottens län, 140 i Jämtlands län, 150 i Västernorrlands län, 50 i Gävleborgs län, 70 i Kopparbergs län och 50 i Värmlands län.

Så vitt egnahemsstyrelsens har sig bekänt utgöras berörda s. k. bulvanhemman ej sällan av fastigheter bestående av dels viss inägojord med för ett norrländskt jordbruk erforderliga åbyggnader och dels stora arealer skogsmark med välskött växande skog. I vissa fall torde inägojorden vara utarrenderad.

Enligt gällande lagstiftning få nu berörda bulvanhemman ägas varken av bulvaner eller — utan efter tillstånd i speciella fall — av vederbörande bolag eller av annat bolag. De måste alltså placeras i andra händer. Enligt vad erfarenheten under de gångna åren av bulvanlagens bestånd synes hava givit vid handen, skulle verkliga jordbrukare i allmänhet icke reflektera på inköp av dessa bulvanhemman samt sakna ekonomiska möjligheter att förvärva dem, särskilt med hänsyn till att fastigheternas huvudsakliga värde låge i växande skog. S. k. enskilda skogsspekulanter äga visserligen formell rätt att i fri konkurrens med övriga vederbörande uppträda såsom köpare, men ett överförande av berörda hemman i dylika händer vore den ur olika synpunkter sett allra sämsta utvecklingen. Då fastigheterna emellertid enligt lagstiftningens bestämmelser måste ut i marknaden, har det — enligt vad framgår av riksdagens skrivelse — ansetts, att inga andra utvägar återstå, än att antingen kronan förvärfvade dessa bulvanhemman eller att staten försträckte enskilda jordbrukare penningar för inköp av dem. Det torde särskilt vara det senare uppslaget, som egnahemsstyrelsen har att yttra sig över.

Det torde givetvis komma att möta stora svårigheter att avgöra, till vilka hugade köpare eventuell statlig kredit skulle lämnas samt vid vilken tidpunkt — före köpet, vid en exekutiv auktion eller efter — statslånen skulle beviljas. Det kan ju bland annat tänkas, att, när försäljning av bulvanhemman är förestående, en hel rad personer ur jordbrukarnas krets anmäler sig att erhålla statslån, därvid samtliga önska att — utrustade med statlig kredit — giva kanske olika anbud å hemmanet. Slutligen må framhållas, att det icke synes egnahemsstyrelsen vara säkert, att det vare sig ur köparens egen eller ur nationalekonomisk synpunkt vore det lyckligaste, att en jordsökande med hög skuld förvärfvade ett bulvanhemman, där största delen av värdet låge i skogsmarken och skogen. Såväl med hänsyn till säkerhetsfrågan vid belåning av växande skog som i betraktande av den blivande ägarens svårigheter att förränta en hög skuldbörda för skogsinköp, torde betänkligheter böra möta att på antytt sätt

stimulera jordbrukare utan tillräckligt eget kapital att huvudsakligen på skuld atkomma dylika skogsfastigheter. Risken för, att dylika skuldbelastade jord- och skogsägare snart nog bliva skogsskövlare, är icke så ringa. Skogens skötsel och vård bleve sannolikt icke bättre genom dylikt överförande, än om skogen sköttes av vederbörande skogsbolag.

Ur sakliga synpunkter förefaller det, som om en lösning av frågan beträffande *avveckling av före den 1 januari 1926 ingångna bulvanförhållanden* vore den, att det bolag, som nu genom bulvan innehar hemmanet, kunde — om skäl i övrigt härför föreligga — erhålla tillstånd att lagligt förvärva den del av hemmanets skogsmark, som icke erfordras sasom husbehovsskog at inägojorden. Till gengäld för att bolaget finge sagda tillstånd, borde bolaget (genom bulvanen) kunna ställa inägojorden jämte husbehovsskog till förfogande för försäljning till vederbörande arrendator eller annan verklig jordbrukare på för köparen *synnerligen* skäligen villkor. I dylikt fall torde köparen i regel kunna erhålla egnahemslån för företagets ändamålsenliga genomförande. Vid tillmätandet av husbehovsskog till dessa lägenheter bör givetvis iakttagas, att skogsmarksarealen bliver av den omfattning, att den nya jorddelningslagens krav i detta hänseende bliver tillgodosett. Tillstånd av nyss nämnd art bör emellertid icke beviljas, förrän domänstyrelsen och statens egnahemsstyrelse yttrat sig i ärendet, och domänstyrelsen därvid funnit, att anledning icke föreligger för domänverket att inköpa hemmanets skogsmark, samt egnahemsstyrelsen konstaterat, att hemmanets inägojord jämte erforderlig husbehovsskog på nyss angivet sätt disponerats för bildande av jordbrukslägenhet. Vid avgivandet av berörda yttranden torde domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen böra i mån av behov samråda med varandra, därvid det i vissa fall torde visa sig lämpligt, att domänstyrelsen uppträder såsom spekulant a bulvanhemmanets skogsmark, medan egnahemsstyrelsen genom vederbörande egnahemsnämnd vidtager av förhållandena påkallade åtgärder för överförande av inägojorden jämte skogsskifte för husbehov till lämplig jordbrukare, därest så ännu ej skett.

Av anförda skäl torde alltså böra övervägas, huruvida ej Kungl. Maj:t borde av riksdagen inhämta förklaring, att hinder ej möter för Kungl. Maj:t att, med stöd av 4 § sista stycket av lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, lämna bolag tillstånd att — där domänstyrelsen funnit anledning icke föreligga för kronan att söka inköpa hemmanets återstående skogsmark och där det medelst yttrande av statens egnahemsstyrelse styrkes, att ett bulvanhemmans inägojord jämte för husbehovet erforderlig skogsmark på för köparen *synnerligen* skäligen villkor försåls till vederbörande arrendator eller annan lämplig jordbrukare — förvärva hemmanets återstående skogsmark, allt dock endast för så vitt den säljande bulvanen innehåft lagfart å hemmanet före den 1 januari 1926. Därest sådan tillämpning av sagda § 4 icke anses kunna förenas med behållande i oförändrat skick av paragrafens nuvarande lydelse, torde lagändring i enlighet med vad nu ifrågasatts i stället böra övervägas.

Beträffande sådana fall, där tillstånd av nyss nämnd art icke beviljas, måste alltså bulvanhemmanet i dess helhet försäljas av bulvanen till annan än bolaget. I syfte att då förebygga försäljning till skogsspekulanter torde det vara lämpligt, att föreskrift meddelas därom, att det skall åligga överexekutor att, sedan domstol meddelat överexekutor uppgift om förordnande jämlikt 1 § av bulvanlagen om fastighetens försäljning å exekutiv

auktion, omedelbart härom underrätta jämväl statens egnahemsstyrelse, samtidigt som domänstyrelsen erhåller underrättelse i ärendet.

I handläggningen av förestående ärende hava chefen och samtliga ledamöter deltagit.

Malmö den 14 november 1928.

CARL MANNERFELT.

O. Agerberg.
